

AURKIBIDEA

orr.

I. ORRIALDEA PASA AURRETIK	19
1. ORRIALDEA PASA AURRETIK	21
2. TOLOSA 1936-45: ORRIALDEA BETEZ	22
2.1. Aktore sozialen ikerketa.	24
2.1.1. Eraildakoak eta hildakoak.	25
2.1.2. Presoak eta epaiketa militarretan auzipetuak.	25
2.1.3. Prisioneroak.	25
2.1.4. Soldaduak, gudariak eta miliziarak.	26
2.1.5. Erbesteratuak.	26
2.1.6. Kargugabetzeak eta ondasunen desjabetzeak.	26
2.2. Esker onak.	27
II. MODERNIZAZIOA TOLOSAN: INDUSTRIA BERRIAREN HASTAPENETATIK II. ERREPUBLIKARA (1842-1936)	29
1. MODERNIZAZIOA	30
2. MODERNIZAZIOAK EKARRITAKO ALDAKETAK TOLOSAN	31
2.1. Demografia.	31
2.2. Hirigintzaren aldaketak.	32
2.3. Banka eta finantza-sistema modernoa.	32
2.4. Teknologia berriak, komunikazioak eta garraiobideak.	33
3. INDUSTRIAREN BILAKAERA	33
3.1. Paper-industria.	35
3.2. Ehun-industria.	36
3.3. Metalurgia.	37
4. LANGILE ANTOLAMENDUA ETA LAN GATAZKAK	37
4.1. Elkarlaguntzarako sorospen erakundeak.	38
4.2. Sindikatuak.	40
4.2.1. Sindikalismo sozialista.	41
4.2.2. Sindikalismo anarkista.	42
4.2.3. Sindikalismo katolikoa.	42
4.2.4. Sindikalismo abertzalea.	43
4.2.5. Beste sindikatu batzuk.	43
4.2.6. Langileen elikadura elkarteak.	43
4.3. Patronala.	44
4.4. Lan-gatazkak.	44

5. JARDUERA POLITIKOA	45
5.1. Alderdi karlistak.	46
5.2. Alderdi errepublikanoak.	46
5.2.1. Ramón María Aldasoro Galartza (Tolosa, 1897-La Habana, Cuba, 1952).	47
5.3. Euzko Alderdi Jeltzalea.	49
5.4. Alderdi sozialista.	49
5.5. Eusko Abertzale Ekintza.	49
5.6. Alderdi Komunista.	50
5.7. Udalgintza.	50
6. ERLIJIOA	52
7. GIZARTE-, KULTUR- ETA AISIALDIRAKO ELKARTEAK ETA ZENTRUAK	52
7.1. Euskaltzaletasuna.	52
8. GIZARTE ALDAKETAK	53
III. ORIA BAILARA GERRAN (1936KO UZTAILA-ABUZTUA)	55
1. “MAÑANA HARÁ BUEN TIEMPO”	56
1.1. Erreketeen eta altxamenduaren prestaketa.	56
1.2. San Migel tertzioko Tolosa konpainia.	58
1.3. Derrigorrezko mobilizazioa.	59
2. MATXINADAREN ERRESISTENTZIAREN ANTOLAKETA TOLOSAN	60
2.1. Tolosaldeko karlisten fusilatzeak.	62
3. GERRA ZIBILA ORIA BAILARAN	64
3.1. Leitza-Berastegiko eta Betelu-Lizartzako zutabeen erasoak.	64
3.2. Matxinatuen aurrerapena Goerrin barrena.	65
3.3. Tolosako azken erasoak.	67
4. EUSKAL ARMADAREN ANTOLAKETA	69
4.1. Tolosarrak lehen milizia konpainietan.	69
4.2. Milizia sozialistak (PSOE-UGT-JSU).	70
4.3. Milizia abertzaleak.	70
4.4. Milizia errepublikanoak.	71
4.5. Milizia anarkistak.	71
4.6. Milizia komunistak.	72
4.7. Euzko Gudarostearen eraketa.	72
4.8. Tolosako defentsan edota frontean hildako Tolosako gudariak.	74
5. ERBESTERATZEA	76
5.1. Gerrako haurrak.	77
5.1.1. Esteban Larrayoz eta Paqui eta José Iburguren gerrako haurrak.	77
5.1.2. Catalina Letamendi Albisu.	78

5.2. Frantziako Kontzentrazio esparruak.	79
5.3. Bereizketarik gabeko bonbardaketak.	79
IV. FRANKISMO GARAICO INDARKERIA (1936-1945)	81
1. INDARKERIA	82
1.1. Indarkeria eta boterea.	83
1.2. Frankismo garaiko politizidioa.	84
2. FUSILATZEAK	88
2.1. Nazionalak eraildako soslaiak.	90
2.1.1. Tolosan fusilatutako soslaiak.	95
2.2. Borroka-guneetako fusilatzeak.	97
2.2.1. Tolosako eta bere inguruko fusilatuen hobi komunak.	97
2.3. Atxilotu eta beherala fusilatutakoak.	98
2.3.1. Tolosan fusilatutako ez tolosarrak.	102
2.4. Kartzela batetara eraman eta egun gutxira fusilatuak.	103
2.4.1. Tolosako kartzelatik frankistek fusilatzerara eraman zituztenak (tolosarrak ez zirenak).	109
2.5. Gerra-kontseiluan heriotzera kondenatu ondoren fusilatuak.	110
3. JUSTIZIA MILITARRA	114
3.1. Gerra-kontseiluak.	115
3.2. Tolosarren kontrako gerra-kontseiluak.	117
3.3. Tolosarren kontrako gerra-kontseiluetako akusazioak.	122
3.3.1. Gerra garaian Euzko Gudarozteko batailoi batean miliziar gisa jardutea.	124
3.3.2. Mugimendu Nazionalarekin bat egiten ez zuen ideologia izan edota II. Errepublikara garaian kargu politikoak bete izana.	126
3.3.3. Ideologia eskuindarrak zituztenak atxilotu edota haiek fusilatu izana.	127
3.3.4. Gerra hasieran, Tolosan, guardietan eta erreketan parte hartu izana.	128
3.3.5. Mugimendu Nazionalaren aurkako propaganda egin edota nazionalen kontrako irainak eta mehatxuak egin izana.	129
3.3.6. 1934ko urriko iraultzan parte hartu izana.	130
3.3.7. Lapurretak eta izaera ez-politiko eta ez-militarreko bestelako delituak.	131
4. UNIBERTSO-PENITENTZIARIOA	131
4.1. Kartzelak.	133
4.1.1. Kartzelan hilak.	136
4.2. Kartzela-zigorren erredentzioak.	139
4.3. Kontzentrazio esparruak.	140
4.4. Langile-batailoiak (LLBB).	140
4.5. Soldadu Langileen Diziplinazko Batailoia (SLDB).	141
5. EMOZIOAK ETA INDARKERIA SINBOLIKOA ETA EGUNEROKOA	142
5.1. Emozioak eta indarkeria.	143
5.2. Emozioen gizarte eraikuntza "paretek ere entzuten zuten" garaian.	143

5.3. Indarkeria sinbolikoa: "Bildurra hezurretaño".	144
5.3.1. Zuzeneko indarkeria eta familiartekoenganako "beldurraren ereitea".	145
5.3.2. Jarrera sozialen kontrola.	146
5.3.3. Umiltzeak.	147
5.3.4. Deskontrolari beldurra.	148
5.4. Eguneroko indarkeria: "lautatik hiru inbidia ta bestia puestua kentzia".	148
5.4.1. Herritarren arteko salaketak.	149
5.4.2. Lapurretak.	150
V. ESTATU BERRIAREN ERAIKUNTZA (1936-1945)	151
1. GIZARTE-EGITURAK	152
2. LEHEN FRANKISMO GARAIKO GIZARTE-EGITURAK ETA ORDENA	153
2.1. Frankismoaren izaera sozio-politikoa eta ideologia.	154
3. ESTATU BERRIA	156
4. FET Y DE LAS JONS	157
5. ELIZA	159
5.1. Apaizen kontrako errepresioa.	161
5.2. Bekatua eta beldurra.	162
6. LURRALDE ETA TOKIAN TOKIKO AGINTARITZA	163
6.1. Gobernadore zibila.	163
6.2. Aldundia.	164
6.3. Tolosako Udal Kudeaketa Batzordea.	165
6.3.1. Tolosako udal legitimoaren eraketa Donostian eta Bilbon.	167
6.3.2. Udal langileen kargugabetzeak.	168
7. ESPARRU EKONOMIKOA	171
7.1. Autarkia eta gosea	171
7.1.1. "Goseaz hitz egiten genuen, beti gosez".	173
7.1.2. Errazionamendua.	173
7.1.3. Elikagaien hornidura eta garraioaren kontrola.	176
7.1.4. Elikagaien prezioak.	177
7.1.5. Ogi beltzaren garaia.	177
7.1.6. Baserrietan hobe.	178
7.1.7. Estraperloa eta merkatu beltza.	179
7.1.8. Gaixotasunak, marginazioa eta isekak.	180
7.2. Desjabetzeak.	181
7.3. Erantzukizun politikoen legea.	183
8. LAN-MUNDUA	185
8.1. Lan-munduko garbiketak eta bazterketak.	186

9. GENERO-SISTEMAK	188
9.1. Generoaren eta sexuaren eraikuntza soziala.	188
9.2. Maskulinitatea eta genero-sistemak.	189
9.2.1. Maskulinitatearen hierarkia.	190
9.3. Genero-sistemak XX. mende hasieran eta Gerra Zibilean (1900-1939).	191
9.3.1. Gizarte eta lan arloko mugimendua eta erakundetzea.	191
9.3.2. Gerrara arteko II. Errepublika (1931-1936).	194
9.3.3. Gerra Zibila (1936-1939).	194
9.3.4. Cecilia G. de Guilarte gerra-kazetaria (1919-1989).	195
9.4. Genero-sistemak lehen frankismo garaian.	196
9.4.1. Maskulinitate hegemonikoaren ezarpena.	197
9.4.2. Genero-sistemen eraikuntza soziala.	197
9.4.2.1. Boterea.	197
9.4.2.2. Catexia.	198
9.4.2.3. Lana.	200
9.4.3. Falangearen "Sección Femenina", Hezkuntza eta Eliza.	201
9.5. Genero-indarkeria lehen frankismo garaian (1936-1945).	202
9.5.1. Sexu-indarkeria.	202
9.5.2. Emakumeen kontrako zuzeneko indarkeria politikoa.	204
9.5.2.1. Askatasun gabetutako emakumeak.	205
9.5.2.2. Gerra-kontseiluetan prozesatutako emakume tolosarrak.	208
10. GIZARTE-LAGUNTZA	209
10.1. Tolosako erruki-etxeko odol-ospitalea.	211
10.2. Falangearen Auxilio Social eta Elizaren Acción Social erakundeen jangelak.	211
10.3. Behartsuei laguntzeko ekimenak: Plater Bakarreko Eguna, Esne tanta...	213
10.4. Dirua biltzeko ekimenak: Fitxa Urdina, Soldaduen Aldeko Diru Laguntza...	214
11. HEZKUNTZA	215
11.1. Irakasleen aurkako errepresioa.	216
11.2. Egunerokotasuna eskola frankistetan.	219
12. GAZTERIA	220
13. HIZKUNTZA ETA KULTUR ADIERAZPENAK	222
13.1 Euskararen kontrako jazarpena;Error!Marcador no definido.	224
13.2. Tolosako euskal idazleak erregimen frankistaren jopuntuan.	227
13.2.1. Emeterio Arrese Bauduer (1869-1954).	228
13.2.2. Luis Rezola Arana "Tximela" (1914-1993).	228
13.2.3. Jesús Insausti Urquiriza "Uzturre" (1912-1993).	229
13.2.4. Estanislao Urruzola Vitoria "Uxola" (1909-1986).	230

VI. MEMORIA ISILARAZIETATIK MEMORIA DEMOKRATIKORA	233
1. SARRERA	234
2. MEMORIA	235
2.1. Memoria-denboraldia.	235
2.2. Memoria indibiduala.	235
2.3. Memoria kolektiboa.	237
2.4. Memoria, historia eta memoria historikoa.	238
2.5. Memoriaren erabilerak, gehiegikeriak eta memoria betebeharrak.	239
2.6.- Ahanztura.	239
3. 1936KO GERRAKO GARAILEEN MEMORIA-LEKUAK LEHEN FRANKISMO-GARAIAN	240
3.1. Sarrera.	240
3.2. Memoria-lekuak.	241
3.3. Garaileen memoria politika, memoria-lekuen bidez.	242
3.3.1. Denboraren memoria-lekuak.	243
3.3.2. Espazioaren memoria-lekuak.	245
3.3.3. Pertsonen memoria-lekuak.	247
3.4. Garaileen alderdiko biktimen eskubideak.	249
3.5.- “Gurutzea, bandera eta ezpata”.	253
4. GARAITUEKIKO AHANZTURA ETA AZPIRATUEN MEMORIA(K)	253
4.1. Iragan traumatikoen transmisioa.	254
4.2. Memoria iraunarazteko mekanismoak.	256
5. MEMORIA ETA AHANZTURA FRANKISMO-GARAIAREN ONDOREN	257
5.1.- Trantsizio garaiko memoriaren orbaintze faltsua.	257
5.2. “Puntu eta kitoko legea” ala “kontsentsuzko isiltasuna”?	259
5.3.- Hirugarren belaunaldiaren eragiletza memoria historikoaren berreskurapenean.	261
5.3.1 Hirugarren belaunaldia egiaren bila: Fidel Bueno de Francisco (1920-1946).	262
5.4.- Biktimen eskubideak eta instituzioak.	265
6. ISILARAZITAKO BIKTIMEN MEMORIETATIK MEMORIAREN NORMALIZAZIORA	267
VII. ARGAZKIAK	271
1. GERRA ZIBILAREN AURREKO TOLOSA ETA TOLOSARRAK	273
2. TOLOSA GERRAN (1936ko uztailak 18-abuztuak 11)	301
3. FRANKISMOAREN BIKTIMAK	315
4. GARAILEEN MEMORIA-LEKUAK	329
VIII. ERABILITAKO DOKUMENTAZIOA ETA LABURDURAK	343
1. BIBLIOGRAFIA	344
2. ARTXIBOAK ETA ERREGISTROAK	353

2.1. Artxibo Militarrak.	353
2.2. Estatu-mailako artxiboak.	354
2.3. EAEko artxiboak.	354
3. ELKARRIZKETATUAK	354
4. HEMEROTEKA	355
5. ARGAZKI FONDOAK	355
6. LABURDURAK	355
XIX. GERRA ZIBILEKO ETA FRANKISMO-GARAIKO AKTORE SOZIALEI BURUZKO INFORMAZIOAREN DATU-BASEAREN ESKULIBURUA	357
1. SARRERA	358
1.1. Instalazioa.	358
2. AKTORE SOZIALEN ERREGISTROAK	358
3. BILAKETA	360
3.1. Inprimatzea	361

DVD ERANSKINA:

I. GERRA ZIBILEKO ETA FRANKISMO-GARAIKO AKTORE SOZIALEI BURUZKO INFORMAZIOAREN DATU-BASEA

II. TOLOSARREK GERRA ZIBILEAN ETA FRANKISMO GARAIAN AURRERA ERAMANDAKO EKINTZA SOZIALEN ETA HAIEN EGOERA SOZIALAREN INGURUKO INFORMAZIO TULAK

1. MILIZIARRAK ETA GUDARIAK

- 1.1. Lehen konpainietan mobillizatutako miliziarrek
- 1.2. Euzko Gudarozteko gudari tolosarrak
- 1.3. Frontean hildako gudariak

2. BANDO NAZIONALEKO SOLDADUAK

- 2.1. Soldadu tolosarrak
- 2.2. Frentean hildako soldaduak

3. ZIBILAK

- 3.1. Errefuxiatuta zibilak
- 3.2. Exiliatutako zibilak
- 3.3. Frantziako eta Alemaniako kontzentrazio esparruetan egondako zibilak
- 3.4. Bonbardaketetan hildako zibilak

4. FUSILATUTAKO PERTSONAK / PERSONAS FUSILADAS

- 4.1. Errepublikarrek fusilatutako tolosar eskuindarrak
- 4.2. Frankistek fusilatutako tolosarrak
- 4.3. Tolosan frankistek fusilatutako pertsonak (tolosarrak ez zirenak)

5. GERRA-KONTSEILUETAN PROZESATUTAKO TOLOSARRAK

6. TOLOSAR PRESO ETA PRISIONEROAK

- 6.1. Preso Tolosan
- 6.2. Kartzela zigorrak murriztu zizkietenak
- 6.3. Kontzentrazio esparrutan zigortutakoak
- 6.4. Langile Batailoietan zigortutakoak (LLBB)
- 6.5. 1936-1940 deialdietako errekruten klasifikazioa
- 6.6. Soldadu Langileen Diziplinazko Batailoietan zigortutakoak (SLDB)
- 6.7. Zigortutako Soldadu Langileen Diziplinazko Batailoietan zigortutakoak
- 6.8. Kartzeletan hildakoak
- 6.9. Kontzentrazio esparruetan, LLBB-tan, LSDB-tan eta ZLSDB-tan hildakoak

7. DEPURAZIOAK

7.1. Tolosako Udaleko langile depuratu eta kaleratuak

7.2. Irakasleen depurazioak

7.3. Apaiza errepresaliatuak

8. ZIGOR EKONOMIKOAK

8.1. Desjabetuak

8.2. Erantzukizun Politikoko legearen arabera prozesatuak

9. IKERTUTAKO PERTSONAK HAIEN PARTE HARTZEA EDOTA JASOTAKO ERREPRESIOAREN ARABERA

III. GERRA ZIBILEKO ETA FRANKISMO-GARAIKO AKTORE SOZIALEI BURUZKO INFORMAZIOAREN DATU-BASEAREN ESKULIBURUA